

SLOVENSKI NAROD.

Iskale vanj dan sveder, iskalci nedolje in pravniki, ter valja po pošti prejemati na avstro-ograde dajale za vse leto 25 K, za pol leta 13 K, za četrt leta 6 K 50 h, za en mesec 2 K 30 h. Za Ljubljano a pošiljanjem na dom za vse leto 24 K, za pol leta 12 K, za četrt leta 6 K, za en mesec 2 K. Kdor hoče sam ponj, plača za vse leto 22 K, za pol leta 11 K, za četrt leta 5 K 50 h, za en mesec 1 K 90 h. — Za tuje dožele tolike več, kolikor znaša poštnina. — Za sveder brez istodobne upošiljanja naročnine se ne obra. — Za oznanila se plačuje od petorostopne petil-vrste po 12 h, če se se oznanila tiska enkrat, po 10 h, če se dvakrat, in po 8 h, če se tiska trikrat ali večkrat. — Dupni se se levelé frankovati. — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo in upraviteljstvo je v Knaševih ulicah št. 5, in sicer uredništvo v I. nadstropju, upraviteljstvo pa v pritličju. — Upraviteljstvo naj se blagovolje pošiljati naročnine, reklamacije, oznanila, t. j. administrativne stvari.

„Slovenski Narod“ telefon št. 34.

Posamezne številke po 10 h.

„Narodna tiskarna“ telefon št. 85.

Po knežaski razpravi.

Knežaski dogodki so tedaj po dolgem času vendar le priromali pred kriminal. Vsakomur je še v spominu, kako žalostno sliko o tem podivjanem nastopu nam je razgrnila sodna razprava! Sedaj je zadeva več ali manj končana ter dogana. In zategadelj hočemo danes izpregovoriti svoj epilog o tem izvenrednem poglavju.

Naše slovensko ljudstvo je dobrega srca in mirne narave. Kdor občuje z njim, mora potrditi, da je slovenski kmet sam ob sebi pohlevna stvar, ki prava pravda nikomur nič žalega noče in tudi ničesar hudega ne stori. Te naše trditve ne mora oporeči nobena kriminalna statistika, ker se v tem oziru s številkami in s statistiko v obče ne da ničesar dokazati. Kar stori posameznik, iz tega se ne da sklepati na značaj in na naravo celote, ker vsak tak sklep in zaključek šepa na obeh nogah!

Kakor rečeno tedaj, naše slovensko ljudstvo je v vsakem pogledu pohlevno in bje brez vsakih strastij in vsake razburjenosti svoj boj za vsakdanji svoj kruh in — obstanek. Le-ta mu je glavna in prva »brigaa. Vse drugo mu je več ali manj posranksa stvar.

Pa tudi hvaležno je naše ljudstvo. In kdor mu stori kaj dobrega in izkaže kako dobroto ali dobrotico, najde obilo hvaležnosti. Ljudstvo se ga oklene in spoštuje. V vsakem kraju najdeš ta pojav, ki je lepo spriševalo za dobrotnika, kakor tudi za ljudstvo samo.

Tako bi lahko še pisali dalje in povedali marsikaj dobrega in lepega o našem prebivalstvu po deželi. Vsak prijatelj slovenskega kmeta — o tem smo prebricani — podpiše gorenje naše misli. Toda žalibog to ljudstvo z vsemi dobrimi lastnostmi nima še pravega spoznanja, nima še svoje sodbe, ker mu manjka potrebnih razsodnosti in re-

šilne olike. In to, prav to je njegova največja in najhujša nesreča! Zategadelj je dostopno vsakemu še tako pogubonosnemu vplivu in zategadelj se da — brez najmanjšega obotavljanja podjarmiti od vsakega najbolj zabitega in fanatičnega — kaplana.

La tu smo prispeli do tistega »znamenja«, ki nam prejasno pokaže pot in — vzroke, s čimer naj si razlagamo knežasko dogodke, ki so nam podali sliko popolne kmetijske podivjanosti! To pa seveda le na klerikalni strani, ker pri vsi ti aferi niti eden liberalen ni zakrivil niti najmanjšega kaznivega dejanja!

Župan Česnik je v svoji občini zelo spoštovana oseba. Ne da bi ga hoteli hvaliti in povzdigovati s praznimi frazami, moramo poudarjati, da ima on v resnici srce za svoje ljudstvo, da mu pomaga, kjer mu more in da vsakemu posamezniku stori vsako uslugo. To pa že ves čas, odkar je nastopil službo nadučitelja v Knežaku. Posledica temu je bila njegova izvolitev za župana. Na tem mestu pa si je svoje simpatije le še pomnožil in lahko se reče, da svoj čas ni imel niti enega sovražnika v svojem kraju. Mogoče, da so mu nekateri ki zavidali županski stolček! A še ti so vedno skrivali svoje osebnosti in ga le zahrbtno opravliali in rovali proti njemu!

Toda Česnik je poleg vsega tega tudi najodločnejši liberalen, ki se ni nikdar uklonil nobeni »svetici volji in ki se ne premakne od svojih liberalnih principov niti za las. In ker pa je župan liberalen, je seveda tudi občina liberalna in sicer še dalje bolj — napredna.

To je začelo boleti klerikale in zlasti ljubljanski klerikalni generalštab, ki ima v sedanjem času zlasti Notranjsko »na piki«. Treba je bilo temu Česnikovemu liberalizmu napraviti hitri konec, sicer je Knežak izgub-

ljen! In valed tega se je uprizorila vsa komedija, ki se malodane ponavlja v vsaki liberalni občini, katero hočejo klerikalci požreli. Škof Jeglič je pregledal vrsto svojih kaplanov in izbral Notranjca Magajno za Česnikovega — »rablja. Ta »Hetzkaplan« je v družbi župnika Pehani in v družbi še neke neodkritosrčne in nezanesljive osebe v Knežaku po natančnem taktičnem načrtu začel vojko zoper liberalnega župana. Poleg ustanovljene posojilnice, poleg moške in ženske Marijine družbe, poleg »kvantarskih« pridig letili so se ti elementi vsakega posameznega vaščana, klicali njihove žene v župnišče, obdelavali jih na vse dopustne in nedopustne načine, — vse to v znamenju sv. katoliške cerkve in njenih svetih zapovedi! Kakor pa je povsod nekaj omahljivcev, tako se je našlo tudi v Knežaku nekaj »moških bitij«, ki so se končno vdala strastem njihovih boljših polovic ter poveljem z njimi zvezanih farovških gospodov. Vse to se je sistematično gojilo zlasti zadnje mesece pred novimi občinskimi volitvami, ki bi se imele vršiti 2. marca t. l. v Knežaku. Ker se je ta dan valed pritožbe župnika Pehanija volitev onemogočila in sta se župnik ter kaplan, — ki sta zbrano zmaganosno armado že dopoldne malo naspajala in potem pripeljala na bojišče, — ujela takorekoč v lastno past; letila se je teh dveh božjih in Jegličevih namestnikov satanska jeza. Kaj sta storila? Ves popoldne sta napajala ljudi, vlačila jih po vseh knežaskih gostilnah, hujkala in ščuvale zoper liberalnega »zlodeja« in končno napodila posredno ali neposredno to opito in vinsko tolpo na Česnika, ki si je le po srečnem naključju rešil svoje življenje, svojo rodbino in svojo lastnino. Saj je vse polno prič pred sodnijo izpovedalo, da bi se zgodilo pač najhujše, če bi se razgrajadem posrečilo vdreti v hišo!

Kje sta bila v tem kritičnem času in sploh tisti popoldan župnik Pehani in kaplan Magajna? To je tisto zanimivo vprašanje, ki se ni rešilo pred sodnijo. Zakaj ta dva Jegličeva organa nista poskrbela, da bi se bili volilci mirno razšli? Kdo je v Urbančičevi, kdo je v Čučkovi gostilni plačeval za pijačo, ki je v »štefanih« hodila in romala na mize? Kako je bilo mogoče, da je župnik Pehani takoj drugi dan po teh izgrelih lažnjivo ovadil župana Česnika, da je iz hiše streljal in zadel Jožefa Smrdelja, prvaka »Marijinih dečkov«? Kako je on mogel slišati strel, ko ni slišal žvenketa šip in oken, v katera je suval in na katerih se je obrezal podivjani Jožef Smrdelj?

Vse to so vprašanja, glede katerih nam ostneta župnik Pehani in kaplan Magajna s svojim odgovorom na večnem dolgu, ki nam pa najkrepkejšo osvetljujejo žalostne dogodke, valed katerih so si njihove zapeljane ovčice priborile vsa v skup 55 mesecev ječe! Sedaj na le obračunata dušna pastirja sama s svojimi žrtvami, ki sedaj lahko uvidijo, kam da pripelja slepa strast in kam se pride, če se stopi v službo klerikalne in farovške politike! Saj tega nihče izmed obsojenec ne more tajiti, da župan Česnik nikomur izmed njih ni storil niti najmanjše krivice, nasprotno da kot njihov rojak je vsakomur ob svojem času storil večjo ali manjšo uslugo.

Za vse to pa je moral doživeti ne samo tolovajski napad od njih samih, ampak tudi najgrša žaljenja od njihovih zagovornikov. Da tudi napadi ljubljanskih klerikalcev za župana Česnika so se izjalovili in osramotili edino le —

napadalce same! Sodba je sedaj dogana in klerikalci so se vzpričo žalostnega, a neizogibnega izida poprijeli zadnjega sredstva, napadli so sodnijo samo, češ, »politika v sodni dvorani« je zakrivila klerikalni poraz in klerikalno — blamažo. To obupno in ostudno sredstvo naj tedaj pred klerikalnim svetom opere klerikalnega zagovornika dr. Šusteršiča, na katerega so zidali obtoženci vse svoje upe in nade! Kdor je imel o tem politiku in o tem zagovorniku sploh še kako trohico dobrega mnenja, po tej ostudni ataki na sodno oblast in njene organe jo je moral izgubiti! Dr. Šusteršič sedaj razsaja nad g. nadsvetnikom Polcem, češ, da ni storil svoje dolžnosti napram g. dr. Konradu Vodušku, češ, da je sam sumnil g. kaplana Magajno, da je bil nahujskan od »tistega votanta«, glede katerega je večeraj »Slovenec« sam sebe postavil na laž. Kakor pa se je s tem preklicem na krvav način osramotil samega sebe glede votanta g. dr. Travnerja, tako je tudi vse drugo pisanje in napadanje sodne oblasti sama in gola neresnica, s katero se hoče blatiti najvestnejše stare sodnike, ki jih dr. Šusteršič in njegova politika kakor tudi vsaka politika vobče ravno toliko briga kakor »predlanski« sneg. Gotovo pa je, da zasluži dr. Šusteršič pošteno brc od merodajnih faktorjev za ta svoj nekalvalirski in vsakega odvnetnika nevereden čin, kojega si dr. Šusteršič v sodni dvorani ni upal izvršiti in s čimer sedaj naknadno — kot nekaka višja instanca — hoče postavljati celo nad sodnike, nad so »nijo samo. Prezreti pa ne smemo, da je to storil človek, ki je svoj čas za svojo osebo in svojo čast dobil pred sodnijo in od sodnije najgrši pečat »žlindre« in ki bi se — po znanih besedah — že davno moral vled moralno uničujoče znane sodbe pognati kroglo v glavo! Ta pečat se ga drži še dandanes in zategadelj se ne sme čuditi nihče, da

LISTEK.

Slovensko-nemška meja na Štajerskem.

Kulturno zgodovinski in narodopisni doneski.

Nabral A. B.

(Dalje.)

Na pokopališču je večina napisov še slovenskih. Neka posebnost je v tej in sosednjih — slovenskih in nemških — župnijah, da imajo domače »poete«, ki sestavljajo »ganljive« nagrobne napise. Zato se mi naj oprost, ako omenjam tudi nekaj pokopališč. Saj se iz napisov spoznava narodno mišljenje in kulturna stopnja. Pri Sv. Jerneju n. pr. sem našel napise: »Tukaj počiva Matilda Terglav... Zapustila solzno dolino in šla v večno domovino. Zdaj se pri Bogu veseli, in za nas Boga prosi.« (Joj, rima!) Ali pa: »Poglej o človek, kraj pokopa. Tukaj sem je naša hoya. Kdor pravičen gre od tod, v sveti raj veselja pot (?) (No, pa to so pesniške svoboščine!). — Še redkejša posebnost, kakor ti napisi pa je pri Sv. Jerneju iz desk zbita mrtvašnica, v kateri stane mežnar, organist, ministrant in grobar v eni osebi s svojo ženo. Stara

dvojica je prav zadovoljna stranka, ki ljubi mir, kakršnega pač »svet ne more dati« v popolnejši meri kakor v mrtvašnici na pokopališču. Mmrata nekoliko samo tedaj, ako ju prežene iz mirnega bivališča kak mrtvec, ki pride v njuno stanovanje čakati sodne obdukcije. No, pa to traja kaj večjemu le dva dni ter taki slučaj tam v gorovju tudi niso prepogosti.

G. prof. Orožen omenja v svojem potopisu od slovensko-nemške meje, da je zadnji slovenski napis proti severu na radeljskem sedlu med Marenbergom in Ivnicu. Zadnji slovenski napis pa ni ta, temuč oni med Sv. Jernejem in Soboto ob meji občine Sv. Primož. Ta napis se glasi: Kraj so. (sv.) Arnej (tudi Kozlerjev zemljevid ima Arnej za Jernej), občina so. Primuž, sodni okraj Marnberg. Pol. okraj Slov. Gradec.

Goro Sv. Jerneja loči od Sobote globok jarek, po katerem teče Krumbach (pri Šumanu najdemo tudi slovensko ime Kriva, a ljudstvo tega imena ne pozna), Soboto od Pernice enako globok jarek z Bistrico, dočim tečeta po jarku med Sv. Jernejem in Pernicami združena ta dva potoka. Blizu razvodja, ki ga Nemci imenujejo »Zweiwasser«, je zadnji zavedni slovenski kmet Ribič,

ki je naročen na slovenske liste in čigar sinovi še sploh nemški ne znajo. Seveda so se brati učili le doma, ker je na vsako izmed treh gora v šolo predaleč. — Vredno se mi še zdi omeniti jezikovno posebnost, da ljudstvo naglašuje ime tega potoka Bistrica, dasi sicer navadno in čestokrat povsem napačno naglašuje mnogozložnice na prvem zlogu. Vse druge Bistrice, kar jih je na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem so naglašene na prvem zlogu.

K Pernicam, ki so na 1060 m visoki gori ob koroški meji, nisem lezel, ker se mi je povedalo, da so jezikovne razmere slične, v arsičem celo ugodnejše kot pri Sv. Jerneju. Šola in cerkev sta še slovenski. Sploh ni nevarnosti za Pernice, dokler se še oglašajo slovenski učitelji za službo. Seveda izprašanega učitelja le težko dobijo na tako visočino, kjer se »sliši nebeski petelin peti.« Leto 1880 so uradno našli 507 Slovencev in 74 Nemcev, leta 1900 pa 472 Slovencev in 93 Nemcev. Neumevno! Družba sv. Mohorja šteje celo 27 udov.

IV. Sobota. (1070 m)

Ime Sobota (prav Sopotje, Sopot) je v zgodovini slovenskega naroda tako žalostnega spomina kakor Solferino za

avstrijsko armado. Nobena slovenska župnija se ni tako naglo ponemčila, kakor Sobota. Preobrat se je izvršil v 50 letih. »Prijatelj« je pisal leta 1855, tedaj ravno pred 50 leti: »Sobota, zadnja kuracija v hudih planinah na koroški meji, je menda na pol slovenska. Sedanji kurat gosp. Jožef Divjak, pred kratkim še kaplan pri Sv. Jurju na Šavnici, mi je pisal sledeče: Ravno pretečeno nedeljo sem slovenski predekoval (pridigoval) pa sliši! s kakim veseljem so me posebno stari Sobotančarji poslušali. Solze so me polile, kader po pridigi stari možje in ženske k meni v hišo pridejo s solznimi očmi hvalit, rekoč: »Ljubi česti vredni gosp. fajmošter! Bog se je smilil čez nas, da nam je pa enkrat slovenskega gospoda dal; takšne pridige še svoje žive dni nismo čuli itd.« Ne vem, kako Sobotčani umijo to, ker so njihovi kurati vselej bili Slovenci, kakor pred sedanjim hvale vredni gosp. Anton Kegl, in včasih je se njim pridigovalo tudi po slovenski. Jaz mislim, da nove okolšine napeljavajo ljudi na nove misli, in da se bolj dopade, kateri bolj po narečji domačih govori. Res pa je, da se Sobota jako ponemčuje in da je šola celo nemška. Pa

tudi tu bi se kaj storiti dalo.« (To pismo je pisal kurat Divjak najbrže gomilskemu župniku Muršcu, ki ga je pridobil v »Prijatelju« v dopisu »Od slovensko-nemške meje na Štajerskem.«)

Uradno ljudsko štetje leta 1880. je še našlo v Soboti poleg 701 Nemca 184 Slovencev, leta 1900 pa še samo 12 Slovencev in 774 Nemcev.

Dokler je bila v župniji steklarna (Spiegelhütte) je štela Sobota 1400 prebivalcev ter je bila pri steklarni tudi posebna šola. Župnija je bila ustanovljena leta 1777, a že leta 1788. je prešla k sekovski škofiji, ker je tako želel takratni graški škof grof Attems, češ, da »Slovenec zelo ljubi«. In res jih je imel rad »za znosti«, zakaj, ko je pri delitvi škofije leta 1859. prišla Sobota nazaj k lavantinski škofiji, bila je že grdo ponemčena, dasi so ji bili župniki, kakor že piše Divjak, vedno Slovenci. Tako navaja župna kronika od leta 1783. do 1792. nekega Matijo Kalana z opazko »ein Krainer«. Lahko pa se trdi, da so k ponemčenju Sobote največ pripomogli lavantinski župniki, posebno umrli Hainschek in še živeči župnik v Gor. Ponikvi Jos. Kunej. Ta dva sta po nemško pačila krajevna in lastna imena v uradnih spisih. (Dalje prih.)